

načelnik Sektora za konzervatorske odjele i inspekciju Ministarstva kulture RH Tomislav Petrincec, dok su ravnatelj Hrvatskoga restauratorskog zavoda Mario Braun i urednica Ana Azinović Bebek predstavili 5. broj *Portala*, godišnjaka Hrvatskoga restauratorskog zavoda.

O povijesnom razvoju Trsatske gradine, njezinom stvarnom i simboličkom značaju za grad i građane Rijeke te o recentnim arheološkim istraživanjima provedenima na tome lokalitetu prisutnim je gostima i sudionicima skupa govorio Ranko Starac iz Pomorskoga i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja, dok su s konzervatorsko-restauratorskoga gledišta na moguća buduća, a nadamo se i bolja, rješenja valorizacije i prezentacije kompleksa ukazali Nenad Labus i Dolores Oštrić iz Konzervatorskoga odjela u Rijeci. Potonji su naglasili da je Trsat tek uvjetno fortifikacija i istaknuli važnost dosad uglavnom zapostavljane faze života Gradine iz vremena Lavala Nugenta.

Ovogodišnji *Dijalozi s baštinom* otvorili su jednu od kompleksnih i nadasve zanimljivih tema hrvatskoga spomeničkog blaga, iznova ukazavši na nužnost izrade nacionalnih strategija i cjelovitih planova upravljanja objektima fortifikacijske arhitekture, koji predstavljaju golem potencijal iskoristiv u gospodarske, turističke i kulturne svrhe.

Nikolina Belošević

Od sagdana do blagdana, znanstveni skup o tradicijskoj baštini

Lovranštine, Lovran, 18. travnja 2015.

Uoči obilježavanja Dana svetoga Jurja, zaštitnika Lovrana, 18. je travnja 2015. u kongresnoj dvorani Hotela Lovran održan znanstveni skup o tradicijskoj baštini Lovranštine *Od sagdana do blagdana* u organizaciji Katedre Čakavskoga sabora Lovran. Četvrti skup ove Katedre tematizirao je lovransko nasljeđe ponajprije iz etnološke perspektive, no zastupljeni su bili i pogledi drugih znanstvenih usmjerenja. Nakon što se Robert Doričić, predsjednik Organizacijskoga odbora lovranske Katedre, s nekoliko uvodnih riječi obratio publici, čast je otvorenja skupa pripala načelniku Općine Lovran Alanu Sankoviću, koji je izrazio iznimno zadovoljstvo radom Katedre te joj poželio jednako uspješnu budućnost. Skup je isprva tematski bio podijeljen u sedam sesija, no zbog izostanka nekih najavljenih izlagača,

posljednje su dvije spojene u jednu. Moderatorica je u prvom dijelu bila Lidija Nikočević, ravnateljica Etnografskoga muzeja Istre, dok je za moderiranje drugoga dijela bio zadužen Robert Doričić.

Prva sesija započela je izlaganjem etnologa Grge Frangeša, koji je u radu „Od Mula do Vojaka – antropogeografski pogled na Lovranštinu“ govorio o geografskim specifičnostima Lovranštine, odnosno utjecaju morfologije terena na život ljudi tijekom povijesti. Frangeš je već u uvodu istaknuo kako je Lovranština jedan od malobrojnih lokaliteta u Hrvatskoj koji se može pohvaliti takvim visinskim rasponom terena, koji obuhvaća nekoliko bioklimatskih pojaseva, što je rezultiralo specifičnim terasastim oblikovanjem terena te njegovim ograđivanjem suhozidima. Vrlo razgrnata mreža putova koja je od stare gradske jezgre vodila prema vrhu Učke, a koja je i danas u dobroj mjeri ostala sačuvana, također je bitno obilježje toga prostora. Frangeš je svoje izlaganje temeljio na usporedbi stanja terena dokumentiranoga na trima povijesno relevantnim topografskim kartama, čime su se vrlo jasno mogle vidjeti posljedice ljudskoga (ne)djelovanja tijekom duljega razdoblja.

Izlaganje „Prostor u vremenu / vrijeme u prostoru: arhitektura Lovranštine jučer, danas i sutra“ održala je Ivana Šarić Žic, kustosica u riječkom Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja, u kojem je problematizirala odnos stanovništva spram arhitekture lovranskoga zaleđa te njezinu valorizaciju. Kao podloga istraživanju poslužila je bogata fotografa Konzervatorskoga odjela u Rijeci i fototeka Ministarstva kulture, koju je usporedila s današnjim stanjem. I u ovom je predavanju naglašena važnost šumskih komunikacija za gospodarstvo Lovranštine, čija očuvanost i danas pruža mogućnost interpolacije u turističku ponudu kraja. Temeljna tipološka podjela građevina načinjena je prema njihovoj funkciji: na stambene i gospodarske zgrade. Njih pak obilježavaju neki specifični arhitektonski elementi, poput *tornice*, apsidalne prigradnje u kojoj se nekad nalazilo ognjište, ili pak *štrima / štrema*, natkrivenoga trijema iznad ulaza u kuću. Autorica je zaključila kako recentna slika u određenoj mjeri predstavlja degradaciju ruralnoga ambijenta nekontroliranom izgradnjom predimenzioniranih objekata, no i naglasila da je ukupno stanje očuvanosti zadovoljavajuće te da se suradnjom s konzervatorima ono može i oplemeniti.

Grga Frangeš započeo je i drugu sesiju, ovaj put izlaganjem „Konzervatorska studija naselja Lovranska Draga“, koje je održao u koautorstvu s

Brankom Đakovićem. Autori su se usredotočili na lokaciju u neposrednu zaleđu Lovrana te predstavili analizu njezinih arhitektonskih specifičnosti. Obilježja ruralne arhitekture Lovranske Drage štale su vrlo debelih zidova, čiji je krov bio prekriven vegetativnim materijalom. Iščitavajući recentnu sliku, autori dijele mišljenje Ivane Šarić Žic te smatraju kako je ukupno područje Lovranske Drage relativno dobro očuvano, no također su uočili devastacije prostora izgradnjom objekata neprimjerene veličine. Frangeš je svjestan da bi bilo iluzorno očekivati da će današnja arhitektura replicirati povijesne oblike, no naglašava važnost integracije novoizgrađenih objekata u širu prostornu cjelinu te usklađivanja s konzervatorskim smjernicama.

Mirjana Margetić predstavila je rad udruge Ognjišće, koja se bavi očuvanjem lovranske baštine, odnosno znanja, vještina, usmene predaje, ali i prikupljanjem predmeta povezanih sa životom stanovnika toga kraja. Autoričino se istraživanje temeljilo na razgovorima s članovima Udruge, koji su još pri njezinu osnutku 2005. istaknuli da pripadaju generaciji koja još uvijek pamti, a to su pamćenje željeli sačuvati i prenijeti mladim generacijama. Velik entuzijazam današnjih članova i ljubav prema kulturnome nasljeđu Lovranštine rezultirali su stvaranjem etnozbirke u Lignju. Svi su prikupljeni predmeti evidentirani, no nedostaje im završna znanstvena obrada, čime bi se stvorila stručna kategorizacija i omogućila adekvatna katalogizacija. Rad Udruge nije usmjeren samo na konzervaciju, već se njezina aktivnost očituje i u (su)organizaciji različitih manifestacija, poput Učkarskoga sajma ili natjecanja u spravljanju lokalnih delicija, čime se Udruga uključila u oblikovanje ukupne turističke ponude Lovrana.

U sklopu treće sesije („Povijesni izvori kao ishodište za shvaćanje lovranske svakodnevice u prošlosti“) predstavljeni su radovi Roberta Doričića i Ivane Eterović te Barbare Riman. Robert Doričić bio je izlagač rada „Teštamenti lovranskog notarijata – pogled u svakodnevicu Lovranštine druge polovice 18. stoljeća“, čime se nadovezao na istraživanje koje je ovaj autorski dvojac predstavio na prethodnome skupu Katedre. Analizirajući isprave lovranskoga notarskog ureda iz XVIII. stoljeća, pohranjene u Državnom arhivu u Rijeci, Doričić je upoznao publiku s vrlo zanimljivim činjenicama iz mikropovijesti pojedinih lovranskih obitelji, na temelju kojih je moguće postupno rekonstruirati i širu društvenu sliku. Ulazeći u privatne svjetove, moglo se doznati kako su se u nasljeđe ostavljali najrazličitiji predmeti: od nakita, pokrivača za krevet ili namještaja pa sve do plovila

koja su još bila u izgradnji. Oporuke su se pokazale, zaključuju autori, vrlo zahvalnim materijalom, kako za istraživanje života svakodnevice, tako i za kompletiranje slike o uporabnim predmetima u svakodnevnome životu.

Izlaganjem Barbare Riman „Lovran i Lovranščina u slovenskim novinama krajem 19. i početkom 20. stoljeća“ publici je predstavljena analiza članaka u četirima slovenskim novinama – *Edinost*, *Soča*, *Slovenec* i *Slovenski narod* – između 1884. i 1914. godine. U njima je autorica pronašla značajan broj tekstova koji su se bavili liburnijskim prostorom, a njihov je sadržaj ovisio o mjestu izlaženja te o tematskoj i političkoj orijentaciji novina. Pronađeni članci mogu se podijeliti u četiri skupine: na političke, članke o događajima u regiji, one u crnoj kronici te putopise. Politički su članci donosili, primjerice, govore zastupnika u Istarskome saboru, regionalnim događajima pripada izvještavanje o izgradnji željezničke pruge između Lovrana i Matulja (tzv. Opatijskoga tramvaja) ili pak izvještaj o radovima u lovranskoj luci. Spominju se nadalje vijesti o izgradnji orgulja u župnoj crkvi svetoga Jurja u Lovranu te prepiranja sa župnikom Dragovinom, koji zbog svojih stavova nije bio omiljen među narodom. U putopisnim tekstovima Lovran se spominjao kao jedna od postaja na putu prema Opatiji i Rijeci, ali i kao mjesto odakle se kreće prema Učki. Frekventnost članaka, zaključila je autorica, s vremenom se povećavala, a tome je svakako pridonio sve intenzivniji protok informacija.

Povezivanjem lovranske kulturno-povijesne baštine sa suvremenom turističkom ponudom bavila se u radu „Zastupljenost etnoelemenata u turističkoj ponudi Lovrana“ Zvijezdana Klobučar Filčić. Izlaganjem je željela ukazati na etnoelemente koji su uspješno integrirani u turizam, ali i prisjetiti se nekih koji nikad nisu valorizirani pa su zasad izvan vidokruga turista. Pozitivne primjere zasigurno predstavljaju Marunada, Festival trešanja ili Učkarski sajam, no mišljenje je autorice kako lovransko nasljeđe pruža još mnogo turističkoga potencijala, čime bi se i prepoznatljivost Lovranštine dodatno istaknula.

Na ovo se izlaganje nadovezalo ono Ane Montan i Elene Rudan, „Prilog očuvanju i valorizaciji lovranskoga guca u turističkoj ponudi Lovrana i Lovranštine“, koje su najprije predstavile usporedbu svjetskih i domaćih istraživanja o ukupnom stupnju zainteresiranosti turista za kulturne sadržaje. Publika je tako mogla doznati kako je šezdesetak posto turista zainteresirano za kulturni segment turističke ponude, a vrlo je zanimljiv bio

podatak da su strani turisti na ljestvici od 1 do 7 Lovranu dali ocjenu 4,67, dok su stanovnici Lovrana kulturnu ponudu svojega grada vrednovali ocjenom 3,1. U središnjem dijelu izlaganja predstavljena je tradicionalna lovranska brodica – lovranski guc. Najprije je prikazan kontekst njezina nastanka, povezujući je s korčulanskom gajetom kao neposrednim uzorom, a potom su se prikazale znanstvene smjernice koje bi trebale dovesti do pozicioniranja guca kao prepoznatljivoga autohtonoga kulturnog proizvoda, a u sklopu kojega je otvorena i Kuća lovranskoga guca.

Frane Babić u predavanju „Prilog istraživanju toponimije Lovranščine: Mikrotoponimija Lovranske Drage“ iznio je rezultate istraživanja o nazivlju određenih točaka na području Lovranske Drage. U toponimima se mogu iščitavati različita vjerovanja i svjetonazori ljudi, što je autor u svojem radu i dočarao. Utvrdivši postojanje iznimno velika broja toponima na terenu te pokušavajući rekonstruirati njihovu genezu i evoluciju onih zahvaćenih u radu, Babić zaključuje kako je najveći broj toponima reljefno uvjetovan, odnosno kako njihovi nazivi najčešće opisuju konfiguraciju terena. Izdvaja tako naziv *laz*, koji označava prolaz između kamenih zidova, a koji možemo pronaći primjerice u nazivu Markov laz. Ovaj rad predstavlja tek etapu širega istraživanja, a autorov je cilj u budućnosti obraditi ukupan toponimski spektar Lovranštine, koji će potom biti evidentiran i na digitalnoj karti.

Roberto Žigulić se u radu „Stanovništvo zapadnog dijela gradske jezgre u XIX. stoljeću“ nadovezao na svoje prethodno istraživanje, u kojem je na temelju arhivske građe, karata, oporuka i stališa duša sastavljao rodoslovna stabla stanovnika gradske jezgre Lovrana. U istraživanju predstavljenu na skupu bavio se stanovništvom zapadnoga dijela gradske jezgre u XIX. stoljeću te kroz primjere obitelji Zupar i Cigančić prikazao zanimljive podatke o njihovim članovima. Posebnu vrijednost Žigulićeva rada predstavlja bogata digitalizirana baza podataka u kojoj se na vrlo jednostavan način mogu dobiti rodoslovni podaci i pratiti vrste povezanosti stanovnika sa svojom rodbinom.

U prvom od dvaju izlaganja koja su se bavila aktivnostima Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru Manon Giron predstavila je publici slabo poznate podatke o radu lovranskoga dječjeg zabavišta, koje je ova družba vodila te koje je dalo bitan prinos u borbi protiv odnarođivanja hrvatske djece u teškim trenucima tijekom drugoga desetljeća XX. stoljeća. Na izvore o radu zabavišta, čija se točna lokacija ni danas ne može sa sigurnošću utvrditi,

autorica je naišla slučajno, prikupljajući u Zavodu za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci dokumente za jedno svoje drugo istraživanje. Iznijevši podatke o iznimno skromnim prihodima ravnateljice i učiteljice Ivanke Sajević, koja je u svojem djelovanju bila vođena prije svega golemom nesebičnošću i entuzijazmom, publika je upoznata sa svom bijedom ondašnjih uvjeta.

Predavanje „Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru i njezina škola u Lignju“, čiji su autori Vjekoslava Jurdana i Roberto Žigulić, nadovezalo se na predavanje o zabavištu, a u njemu su prikazani detalji iznimnoga preporodnog angažmana te udruge na širem istarskom području. Družba je školstvo smatrala jednim od temelja opstojnosti hrvatskoga naroda pa je osnivanjem velikoga broja obrazovnih institucija širila svoj utjecaj. Među njima je i pučka škola u Lignju, koja je, nakon što je u časopisu *Hrvatska škola* objavljeno odobrenje njezina otvaranja, svečano otvorena u lipnju 1914. godine. Izgradnja škole, na čijem su se otvorenju okupile najznačajnije osobe Družbe, poput Vjekoslava Spinčića, Viktora Cara Emina i Dinka Trinajstića, financirana je prihodima od prodaje žigica te prilozima brojnih donatora, no autori su tijekom istraživanja naišli na podatak o povećem novčanom prilogu koji je upravo u svrhu izgradnje ove škole donirao anonimni dobročinitelj, bez kojega danas najvjerojatnije škole ne bi bilo.

Ines Cvitković Kalanjoš u radu „Dječje pjesme Josipa Kaplana nastale u Lovranu u razdoblju od 1962. do 1996. godine“ predstavila je opus ovoga značajnoga slovensko-hrvatskog skladatelja, koji je čak trideset i četiri godine živio i stvarao u Lovranu. Nakon uvodnoga biografskog pregleda autorica se posebno osvrnula na djela nastala upravo za njegova života na Liburniji, a njima pripada ciklus dječjih pjesama *Ususret suncu*, zatim četiri ciklusa za dječje zborove te osam dječjih pjesama za glasovir. Kaplan je bio iznimno značajan i kao glazbeni pedagog i zborovođa, a jedan je i od utemeljitelja niže glazbene škole.

Skup je završio dvama posjetima. U sklopu odlaska u Kuću lovranskoga guca u Lovranu publici je pretpremijerno predstavljen ovaj hvalevrijedan projekt, za čiji je nastanak i uređenje najzaslužniji Silvano Raffaelli, njegov idejni tvorac i glavni realizator. Središnji eksponat izložbenoga prostora, smještenog u prostor Gradske kule, originalni je primjerak guca koji je izradio samouki brodograditelj Nino Gašparinić, kojem je time iskazana zaslužena počast. Posjetom etnografskoj zbirici udruge Ognjišće u Lignju, koji

se nadovezao na izlaganje Mirjane Margetić, publika je uživo mogla vidjeti sve eksponate prikupljene tijekom višegodišnjega djelovanja udruge. Ovim dvama projektima od zaborava su se sačuvali važni elementi lovranskoga materijalnog nasljeđa te ujedno pružila mogućnost upoznavanja lovranskih gostiju s njima. Sljedeći skup Katedre Čakavskoga sabora Lovran održat će se 2017., dok će iduće godine izići zbornik s radovima izloženima na ovogodišnjemu skupu.

Filip Oguić

Međunarodna Ljetna škola mira Savudrija 2014. i Savudrija 2015.,
Borozija, 30. lipnja – 20. srpnja 2014. i 5. – 19. srpnja 2015.

U kampu Veli Jože u Boroziji, u blizini Savudrije, održana je u tri smjene od po sedam dana od 30. lipnja do 20. srpnja 2014. međunarodna Ljetna škola mira za učenike srednjih škola i studente iz Hrvatske, Italije, Slovenije i Srbije. Organizator je škole bio Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske uz potporu Grada Zagreba i Ministarstva branitelja. Među glavnim je ciljevima škole bilo upoznavanje mladih s poviješću i značajem antifašizma od njegove pojave do danas te međusobno upoznavanje i druženje mladih ljudi. Program škole bio je zaista raznovrstan: predavanja, radionice, projekcije filmova, debate kroz okrugle stolove, posjeti kulturno-povijesnim znamenitostima, obilasci spomenika antifašističke borbe i mjesta kolektivne memorije naroda Bujštine. Sudionici su imali priliku argumentirano raspravljati i promišljati stvarnost koja ih okružuje. Takvim su načinom rada polaznici dobili cjelovit pregled antifašističke prošlosti Istre i povijesti njezina NOB-a, ali i nadopunili svoja znanja općenito o antifašizmu u prošlosti i sadašnjosti. Također su uvidjeli kako prošlost snažno utječe na sadašnjost.

Predavanja su bila vrlo raznovrsna, sadržajna i poticajna. Tomislav Ravnić, potpredsjednik SABA-e RH i predsjednik SABA-e Istarske županije pričao je o povijesti Istre, njezinoj multikulturalnosti i o svojim iskustvima iz Drugoga svjetskog rata, antifašističku prošlost Istre približio je polaznicima Igor Jovanović, a o povijesti, značenju, uzrocima i posljedicama antifašizma govorio je Hrvoje Klasić. Zanimljivo predavanje o totalitarizmu